

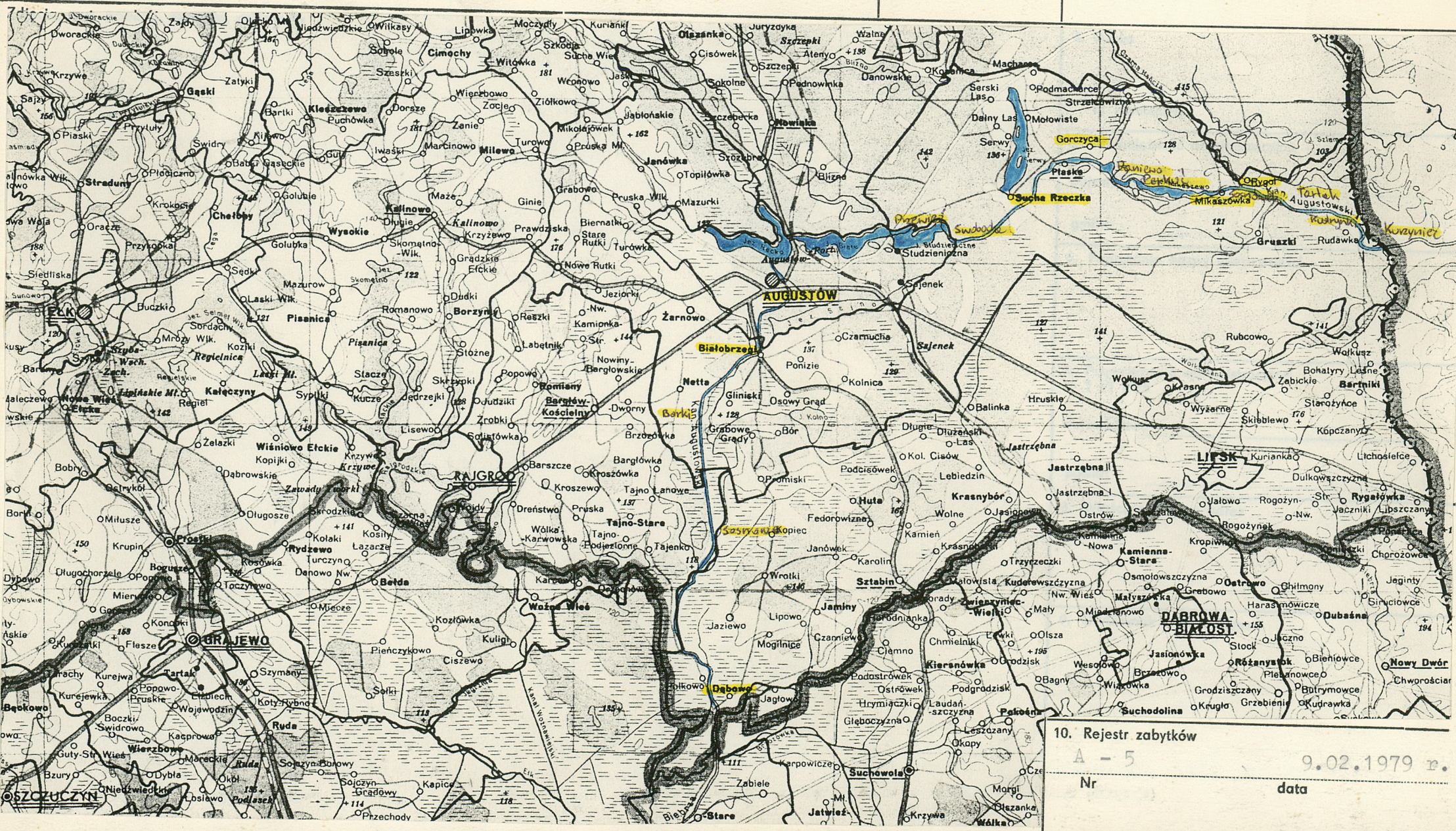
1. Obiekt

ZESPÓŁ KANAŁU AUGUSTOWSKIEGO

2. Czas powstania

3. Miejscowość

11.

10. Rejestr zabytków

A - 5

9.02.1979 r.

Nr

data

Sytuacja polityczno-gospodarcza, w jakiej znalazło się Królestwo Polskie spowodowała potrzebę szukania połączenia Wisły z Bałtykiem z pominięciem Gdańska. Pomysł ministra Ksawerego Druckiego-Lubeckiego polegał na połączeniu Wisły z Niemnem Kanałem Augustowskim i Niemna z portem w Windawie Kanałem Windawskim. Budowę Kanału Augustowskiego powierzono Korpusowi Inżynierów wojsk Królestwa Polskiego. Projektantem i budowniczym został pułkownik, późniejszy generał, Ignacy Prądzyński. W 1824 r. projekt był gotowy, pierwsze prace podjęto w 1826 r. W tym czasie I. Prądzyński był aresztowany i pracami kierował gen. Mallet-Malletski. W roku 1829 kanał był żeglowny. Przy kanale pracowało od 5 do 7 tysięcy ludzi. Cegły wypalały dwie cegielnie i dwie fabryki produkowały specjalne wapno - hydrauliczne. Koszt przedsięwzięcia miał zamknąć się kwotą 9,5 miliona zł. Długość kanału 101 km. Różnice poziomów od stanowiska szczytowego do Niemna 39,5 m, do rzeki Biebrzy 12 m. Prace wykończeniowe podjęto po upadku powstania listopadowego w 1833 r. Prowadził je Bank Polski a pracami kierował inż. Tadeusz Urbański. Prace wykończono całkowicie w 1838 r. Kanał nie spełnił pierwotnie zakładanej funkcji ponieważ połączenie z portem w Windawie nie zostało wykonane. Miało znaczenie lokalne. Zainteresowanie nim zaczęło słabnąć, aż stracił znaczenie gospodarcze. Nie był zatem modernizowany a jedynie naprawiany. Duże szkody poczyniły obie wojny światowe, szczególnie druga po której dokonano odbudowy zniszczonego południowego odcinka od stopnia Dybowa do Augustowa włącznie.

Droga wodna łączyła Wisłę z Niemnem rzekami i jeziorami przy pomocy stopni wodnych. Bez przeszkód można było dopłynąć rzekami Narew i Biebrza do styku z rzekami Netta, tutaj pojawił się pierwszy stopień - 0,35 km - DEBOWO (1826-1827, budował porucznik inżynierów Przyrembel). Dalej rzeką Nettą można było dopłynąć do Augustowa. Między rokiem 1833-1838 kanał był uzupełniony o stopnie wodne i częściowo skorygowany. Po między DEBOWEM, a AUGUSTOWEM przekopano dodatkowy kanał rezygnując częściowo z koryta rzeki Netta. Powstały tu stopnie wodne: 13,20 km - SOSNOWO (1835-1836), 19,25 km - BORKI (1835-1836) i 27,10 km - BIAŁOBRZEGI (1835-1836), budowę wszystkich nadzorował porucznik inżynierów Wojciech Korczakowski. Stopień wodny - 32,50 km - AUGUSTÓW (1825-1826, budował porucznik inżynierów Konstanty Jodko). W Augustowie powstał port na 1000 statków, został on w latach 1834-1835 przebudowany. W tym czasie wykopano ten kanał BYSTRY do przerzutu wody z rzeki Netty i jezior do jeziora Sajno. Szlak w Augustowie zaczyna jezioro Necko, z którego przez jezioro Białe można dotrzeć na Studzieniczne. Łączył je stopień wodny - 43,50 km - PRZEWIEŹ (1826-1827, budował porucznik inżynierów August Szultz). Z jeziora Studzienicznego wychodzi wykopany odcinek kanału który piętrzy stopień wodny - 47,40 km - SWOBODA (1826-1827, budował kapitan Jan Paweł Lelewel). Na 53,00 km powstał upust SUCHA RZECZKA - stanowisko szczytowe kanału zasilające kanał wodą do śluzowań (ok. 7 000 razy w roku) z jeziora Serwy. Dalej kanał dochodzi do jeziora Gorczyckiego, za nim znajduje się stopień wodny - 57,00 km - GORCZYCA (1828, budował kapitan inżynierów Jerzy Arnold). Stąd kanałem i jeziorami Orle i Paniewo kanał dochodzi do stopnia wodnego - 60,90 km - PANIEWO (1826-1828, budował porucznik inżynierów Michał Horein) jest to jedyny dwustopniowy obiekt na kanale. Sztuczny szlak wiedzie do stopnia wodnego - 63,00 - PERKUĆ (1827-1828, budował porucznik kwatermistrzostwa generalnego Julian Piędziński) Jezioro Mikaszewo prowadzi nas do stopnia wodnego - 69,10 - MIKASZÓWKA (1828, budował porucznik inżynierów Wojciech Korczakowski). Kolejny stopień wodny - 70,30 km - SOSNÓWEK (1828, budował porucznik inżynierów Konstanty Jodko). Dalej kanał płynie uregulowanym korytem rzeki Czarna Hańcza, w miejscowości Rygół powstał w latach 1837-1838 upust ulgowy nadmiaru wody z rzeki Czarna Hańcza do rzeki Szlamicy. Na kanale działają kolejne stopnie wodne - 74,40 km - TARTAK, - 77,40 km - KUDRYNKI (1828-1829, budował porucznik Edward Tadeusz Bieliński i podporucznik Michał Horein), a także stopień wodny - 81,75 km - KURZY-NIEC (1828, budował porucznik inżynierów Konstanty Jodko). Jest to śluza graniczna Polski i Białorusi. Dalej powstały jeszcze trzy stopnie wodne: WOŁKUSZEK na rzece Wołkuszance (1829, budował porucznik inżynierów Wojciech Korczakowski), DĄBROWA (1829, budował kapitan inżynierów Jerzy Arnold) oraz jedyny trzystopniowy stopień NIEMNOWO powstały przed 1829 r. nieznanego budowniczego.

PROFIL PODŁUŻNY KANAŁU AUGUSTOWSKIEGO

Śl. Niemnowo km 101,2

Śl. Dąbrówka km 91,5

Śl. Wołkuszek km 85,0

Śl. Kurzyniec km 81,7
granica państwa

Śl. Kudrynki km 77,4

Śl. Tartak km 74,4

Śl. Sosnówek km 70,3

Śl. Mikaszówka km 69,1

Śl. Perkuć km 63,0

Śl. Paniewo km 60,9

Śl. Gorczyca km 57,0

stanowisko szczytowe
Jaz Sucha Rzecza

Śl. Swoboda km 47,4

Śl. Przewięż km 43,5

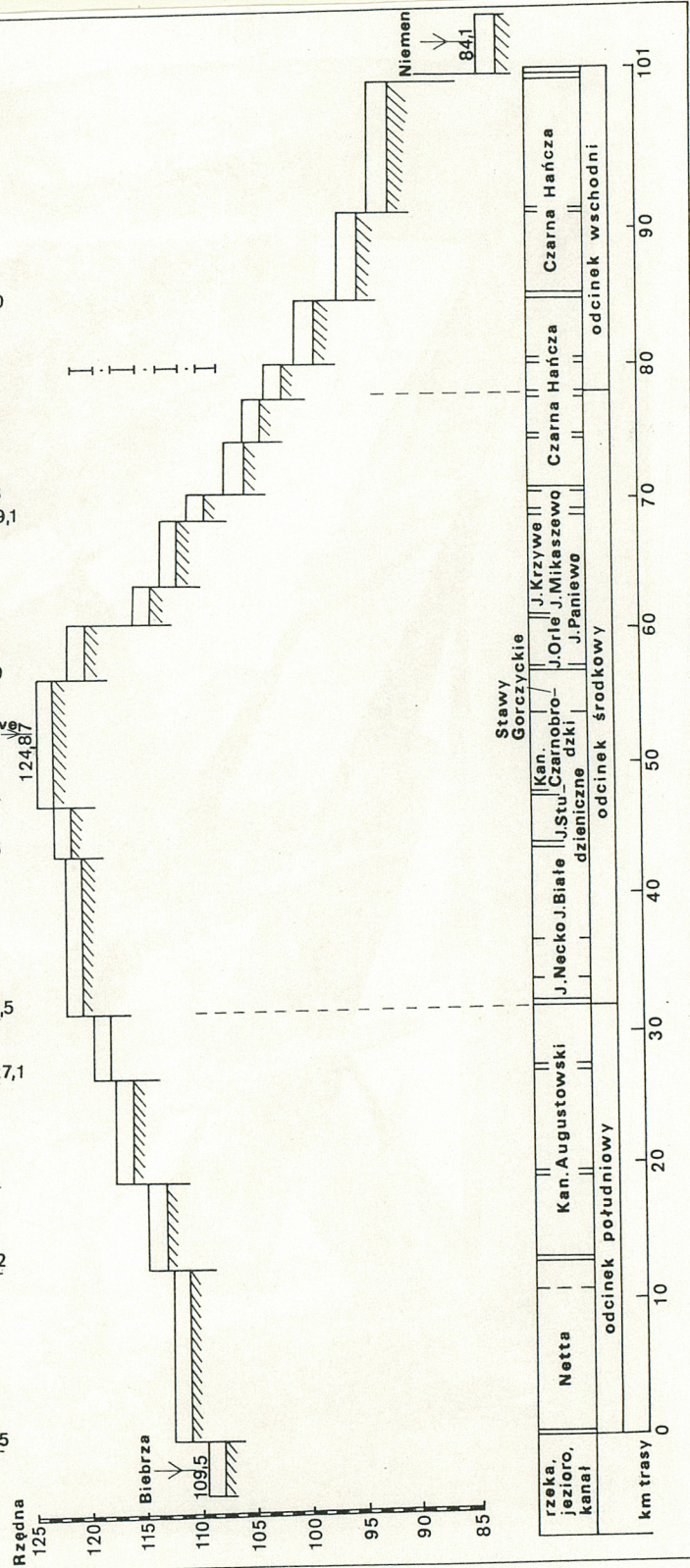
Śl. Augustów km 32,5

Śl. Białobrzegi km 27,1

Śl. Borki km 19,2

Śl. Sosnowo km 13,2

Śl. Dębowa km 0,35

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowania)

22. Bibliografia

Zygmunt Filipowicz, Suwalszczyzna, panorama turystyczna, Warszawa, 1980, s. 62-67

Studia i materiały do dziejów Pojezierza Augustowskiego, pr. zbiorowa pod red. J. Antoniewicza, Białystok 1967, s. 257-402.

Michał Urbanowski, Kanał Augustowski, Studium historyczne, Warszawa 1981, s 19-48

Irena i Wojciech Baturowie, Po ziemi augustowskiej, przewodnik dla turystów i wczasowiczów, Suwałki 1993 r.

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsca przechowania sygnatury)

24. Uwagi różne

konsultacje - [REDACTED]
specjalista d) s eksploatacji

25. Opracował

tekst ..... Adam Żywiczyński sierpień 1994 r.

imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki ..... Adam Żulpa sierpień 1994 r.

imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotograf. .... Dariusz M. Ambrosiewicz kwiecień 1994 r.

imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowania negatywów ..... PSOZ OW Suwałki

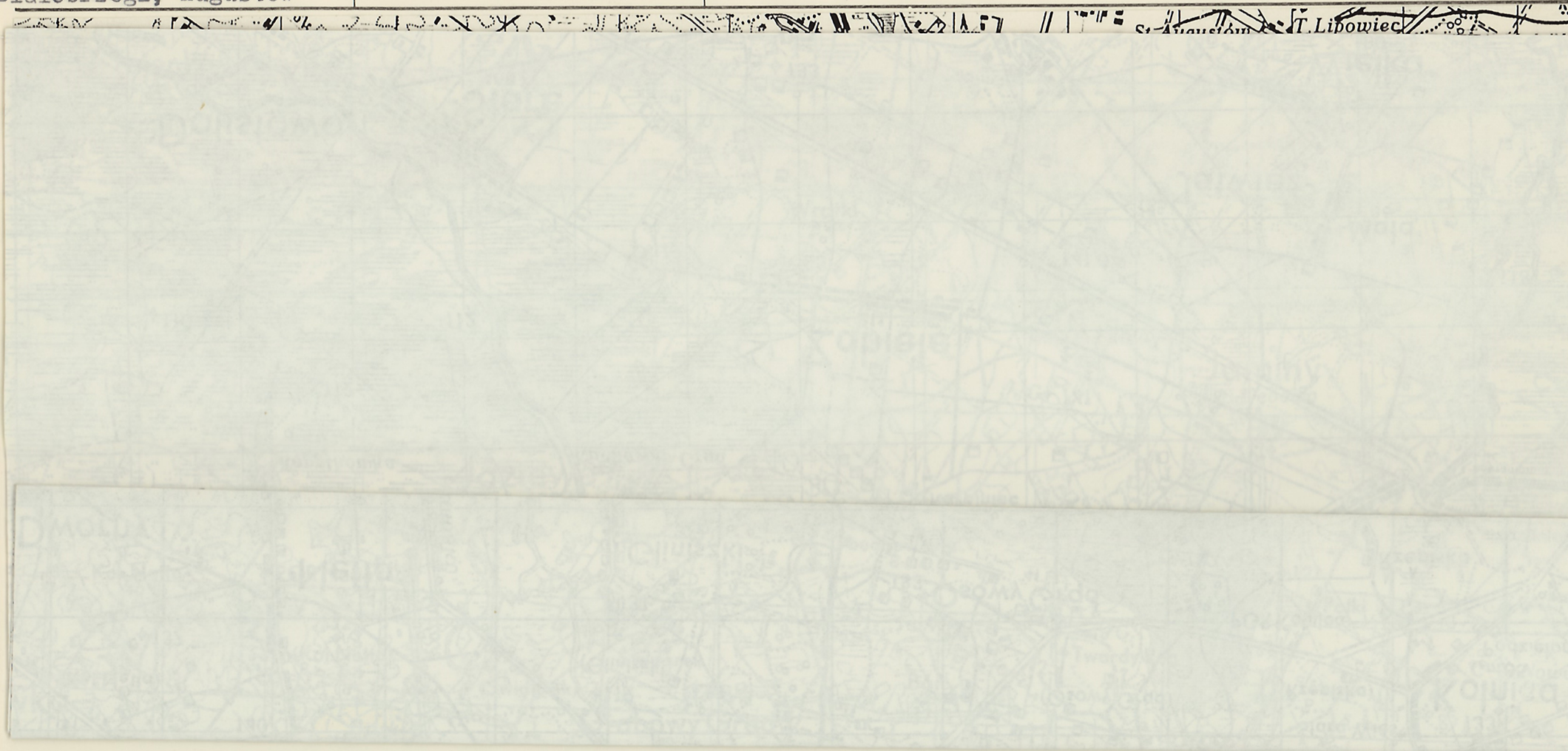
Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

wkładka

1. Miejscowość Dębowo, Sosnowo, Borki, Białobrzegi, Augustów	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) ZESP. KANAŁU AUGUSTOWSKIEGO	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) Mapa 1 : 50.000
--	---	---

Wkładkę założył: D.M. Ambrosiewicz, 10.1994
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: .....

Z-d Poligr. Jan Jasiński W-wa, ul. Wolna 13, tel. 12-43-83

Wzór ODZ 1978 r.

This is a detailed topographic map of the Augustów region in Poland. The map shows the Netta river flowing through the area, with several towns and settlements marked. The towns of Augustów, Żarnów, Netta, Borki, Grabów Gród, Sasinów, Kopiec, Mogilnice, Jagłowo, Zabiele, Karpawicze, and Dolistowo are prominently labeled. The Netta river is highlighted in yellow, and several smaller settlements are also marked with yellow circles. The map features a grid system and various geographical features like forests and water bodies.

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
Augustów, Przewięź, Swoboda, Sucha Rzeczka, Gorczyca, Paniewo,	ZESP. KANAŁU AUGUSTOWSKIEGO	Mapa 1 : 50.000

Perkuć, Mikaszówka, Sosnówek,
Rygoł, Tartak, Kudrynki, Kurzyniec,
Wołkuszek, Dombrowka, Niemnowo.

